

8.1.22

bialistok – קוזחסטאן – קריית ביאלייסטוק

מאמר שנכתב ע"י מיכאל פליקר ופורסם כרך 3 בספר "יהודי ביאלייסטוק" ב-2000.

עריכת הספר בוצעה ע"י: פרופ. אדם צ'סלאב דוברונסקי.

הווצה ע"י הוצאה "Offset-Print", רח. ברונייבסקי 14, ביאלייסטוק.

תרגום ב-2022.

מומן ע"י:

ארגון להיסטוריה של פולין בביאליסטוק, חברת בנייה "Wersal Podlaski", עירייה ביאלייסטוק ומר אהוד ברוניצקי.

עמוד 34

משפחתו של אבי יעקב פליקר (Jakub Flikier) מוצאה מזבלודוב (Zabludow). סבי פיביל היה ידוע בכינויו פיביל – קוזאצ'וק. כינוי זה ניתן לו אחרי הפగורים הגדול בביאליסטוק ביוני 1906. יהודים יצרו אז קבוצות הגנה וסבא שלי השתתף והיה נוהג לציין שם הוא יש לו כוחות כמו לקוזקים. ובאמת היה הוא מוד לוחמני ונבון ובאמץ רב התמודד עם הקוזקים של צאר.

אבא שלי התחיל את חייו הנעורים שלו בעבודה קשה בחברה שייצרה מעור. כל כך הצלחה והרוויה שפתח עסק עצמאי והתחיל לייצר שמן. התיחס לעבודתו החדשנית מאד ברצינות ותמיד יעקב אחורי הפתחות של הטכניקה וטכנולוגיה וכבר לפני 1939 הוקם בית זיקוק לייצור שמנים למזון והוא היה שותף בו. בית ח:rightoshת ראשון היה ברחוב צ'שינסקה 2 (Cieszynska 2) ובו עבדו שלוש משמרות וייצרו שמן מזרעי פשוט, לפתית (ממנה מפיקים היום שמן קנולה וסואה. בשנת 1935 הוקם בית זיקוק חדש ברחוב בוטאניצ'נה 8 (Artilleriyska 9 פינת Botaniczna) וזה נחassoc לאחר

החדשיים ומוצלחים בפולין, היה לו אפילו רמפה לרכבת. סובייטים וגרמנים העסיקו בבית זיקוק זה 500 עובדים. הבניין דרך אגב קיים עוד היום.

אימה שלי, הייתה אף היא ביאליסטוקאית מילדות, אישת מלאת מרין. הייתה פעילה מאוד בארגונים להגנת הנשים וזכה לכבוד רב. פשוט היה לה לב טוב ותמיד עזרה לא על מנת שישבחו אותה אלא מתוך רצון עמוק לעוזר. אבא שלי אליה היה בעליים של חנות קטנה לחברים ומחזילות בשוק Sienny.

ב-1995 ראייתי את המקום העולה הזה אשר נמצא על יד מקום לוסוסים. שם כשהייתי ילד קטן רצתי לשבת בה נוחן לי כמה גראושים לממתקים.

עמוד 35

גם סבתה גנדל (Genendel) הייתה לה רצון עצום לעוזר לניצרים.

היא הייתה במיוחד ידועה באיסוף כספים, מוצרי מזון ודברים אחרים שהיו צריכים בזמן האבל לנפטרים עניים וכן היא הייתה במיוחד בהכנות הנדרונה ליהודיים עניים שרצו להתחנן. אדם מבוגר כבר הייתה באופן עצמאי סוחבת הbilot למרות שלא היה כבר בשבילה ממש אין זכר איך טלפנו אליה עם מידע על עוד נפטר שצריך לעוזר למשפחתו ביום השבעה.

ותכונות אלה ירשה אימי מסבתה (אימה).

במשך מספר רב של שנים התגוררנו בבניינו של סבא אליה, כפי שהוא נקרא "בית פליקר". ובאמת, גם הייתה כיכר פליקר, כי בחצר עמדו הרבה בתים רבים בהם התגוררו עוד קרובי משפחה. היה בביאליסטוק עוד בית אחד "בית פליקר" ברחוב סוחה (Sucha). אבא שלי בנה בית המשפחה חדש ברחוב מלינובה 19 (Mlynowa 19). גם היום אפשר לבדוק עד כמה זה היה פרויקט מרשים. אחד מהבתים הקיימים בביאליסטוק לפני המלחמה, שסביבו גדל פרחים, עצי פר, שיחי שיטה ולילך. תמיד אני חושב על הבית הזה למרות שהוא רק היסטוריה.

از מה היה גורלם של משפחתי? סבא אליה נפטר עוד בזמן של הסובייטים (1939-1941), אשתו סבתה שלי שנראה בגטו, אין לי מידע מדויק. שנראה אחיו שלמה ואשתו נשלחו והושמדו בטרבלינקה ובניהם מאיר נחנק בבונקר. הוא היה רק בן 4, ונראה בכח. אנשים מבוהלים שהתחבאו בבונקר החליטו

שזו הדרך היחידה לנטרל אותו לאחר הנאצים היו מגלים את המחבוא. שלמה עצמו שרד את התקופה הסובייטית (1939-1941) כሞחה שעבד בבית מלאכה של עור ברחוב 4 Koscielna (קוסצ'ילנה 4). גם אחותי היפפה רחל שסימה את בית הספר הגבורה למסחר בורשה שרצה תקופה זו ועבדה כמנהלת חשבונות עד 1941. על שאר קרוביו משפחה שלי אספר בהמשך. אחיו המבוגר יותר יצחק נשלח לרוסיה וניסה לבrhoה לאיראן (פרסיה) אך נתפס ע"י NKWD (בmarsh נקרא KGB). נתנו לו אפשרות להמשיך לחיות ולהצטרכ לאוגדה של הארגומאה האדומה זה היה גיהינום עלי אדמות ומאות ארבע כל יום. בסוף הוא נפצע קשה מאד ועד סוף ימי חייו סבל מכabi ראש אiomים. יצחק הגיע ב-1950 לישראל ונפטר ב-1987.

עמוד 36

עכשוו אתחיל לדבר על עצמו. נולדתי ב-20 בינואר 1921. הורי לא ידעו בדיק איזה סוג של השכלה להקנות לי. היו שלוש אפשרויות: בשפה עברית, ביידיש ובפולנית. בהתחלה היה איזה שהוא בית ספר ביידיש ולאחר מכן בית ספר מאד מכובד Druskin Gymnasium (Druskin Gymnasium) וזה אומר שדבר בהשכלה מתאימה לזמן והיתה בשפה פולנית. לעומת זאת עלי מנת לשמור את רוח הקודש והדת היה לי מורה פרטי. גימנסיה עברית יש לא בא בחשבון וזאת עקב הימצאותה רחוק יותר מאשר המגורים שלנו. חבלי, כי עם עברית טוביה יכולתי להתארכן הרבה יותר בהצלחה כאשר הגעתו לישראל.

עד היום יש לי קצת בעיות בכטיבה בעברית ואילו שפה פולנית הוכיחה את עצמה מאד חשובה במיוחד בקשרי שיצרתי עם הנציגים של ארגוני הדורות של הביאלייסטוקאים לאחר המלחמה. זה גם היה ערך רב בזמן הקמת האנדרטאות ב-1993 ברחוב ז'ביה (Zabia) ושנתיים מאוחר יותר בראחוב סוראסקה. במקום הראשון היה בית הקברות היהודי ובמקום זה רצחו הגרמנים את 70 מנהיגי המרד. במקום השני בראחוב סוראסקה הוקמה האנדרטה במקום שבאדמותו היה אפרם של יהודים שנשרפו בבית הכנסת הגדול ביוני 1941.

אני זכר מצוין את נסיעותי לביאלייסטוק במחצית שנות התשעים, זכר את התרגשותי, דאגותי אבל גם את רגעי ההנאה. אני רוצה גם, כadam שתרם והיה שותף אחראי להקמת שתי האנדרטאות אשר הנציחו את גורלם של יהודי ביאלייסטוק עוד פעם נוספת להציג את יוזמתם וסייע שקבלנו משלטונות העיר ותושביה.

מלחמת העולם השנייה הפסיקה את שנים האושר שלו. הייתה לנו משפחה גדולה, תנאי חיים מצויינים, דירה מאד יפה, ולא ציפינו ולא הרגשנו שום אסונות עתידיים. ופתאום החל השני, כמו רעם ממשים בהירים, כל הטוב של חיינו, כל הטוב שהיה בנו ומסביבנו התנפץ.

כולם דברו על כך שסובייטים תמכו ועזרו יהודים. ככלינו הם דוקא גילו עוינות, עיקלו את הבית הירושת שלנו, לקחו חלק ממקום המגורים שלנו, אסרו על אבא שלי לצאת ולהימצא בתחום בית הרשות לזיקוק. בשנת 1939 הם אסרו את אבי, שדדו את התכשיטים, שעוניים, רדיו, פטפון ושאר דברי ערך. מספר רב של פעמים היו ניגש לבית הסוחר בביאלייסטוק על מנת לראות את אבי ולדעת מה קורה לו. בסוף נתפסתי ע"י הרוסים והכנסו אותו לבנייה מאד קר.

עמוד 37

בבוקר הגיע איזה שהוא פקיד, חפס אותו בצווארנו ונתן לי בעיטה "במקום הידוע". הרבה יהודים היו קורבנות של השלטון החדש הסובייטי, כי נחשבו כמתנגדיו שלטונו וקומוניזם ובכלל אלה שאי אפשר לסמוך עליהם. בין אלה להפתעתם היו גם יהודים שהעבירו עליינו בקורס ואני זוכר אחד מהם שהסתכל בחשד על מפת פלשתינה שהיא תלואה אצלי בחדר.

לאחר מאסרו של אבי היינו חייבים לעזוב את הבית, נדנו בעיר וחיפשנו איפה לגור. לצערנו, באותו זמן סבא היה חולה והוא זקוק לטיפול אינטנסיבי. בבית ספר שלי שנינו לא רק את השפה שבה למדנו את המקצועות (מפולנית לרוסית) אלא כל האויראה השתנתה.

כמה חודשים מאורה יותר, הסובייטים באו לאסור את אימי, אותי ואת אחיו יצחק. היה זה אפריל 1940. אימא שלנו גרה לחוד מתנו אז נפגשנו בקרון שעמד לנסוע למערב.

על אבא היה לנו מידע או שהוא היה אסור בבית הכלא במינסק, ישב שם די הרבה זמן וזה מוזר. נראה ישב שם עד להתקפת הגרמנים על ברית המועצות. עם כיבוש עיר הבירה הבילורוסית (מינסק) החליט אבי ללכת רגל לביאלייסטוק. אני יכול רק לתאר לעצמי כמה הוא סבל וכמה פעמים המות איים עליו. החזיות התקדמה למערב והוא בכלל רצה להגיע למזרחה והוא הגיע והוא הגיע בבייאלייסטוק. אם הוא נהרג בಗטו או באחד המחנות זה אני לא יודע.

בקרבת אלה שנשלחו

ההסעות לסייע החלו כבר מפברואר 1940. הרוסים היו מגיעים בלילה ופקדו לאviso מהר. לזמןנו היו בינם גם אנשי הגנים והדריכו אותנו מה כדי לקחת. לאחי אמרו לנו אפילו לחזור ולקחת שמייה פוך ומעיל חם. אני הזכיר אוסף תמונות של המשפחה ומצורות בעלות ערך אלה נשארו עתי עד היום.

נסענו לתחנת הרכבת במכונית ושם חיכינו עד שקרונוט יתמלאו. הנסיעה ארוכה 18 ימים. יחד אצנו נסעו משפחות של קצינים פולניים ופקידות בכירה. אני זכר מקרה, כאשר על אחת התחנות ניגש אלינו אדם קשיש ושאל ברוסית האם יש לנו לחם. הוא אורה ברית המועצות הגדולה בקש מאתנו האסירים חתיכת לחם. תמונה אחרת שזוכה לה. עברנו את הנהר וולגה (Wolga) ואחת הנשים התחילה לשיר שיר על הנהר זה. נהרות תמיד עושים רושם אבל הרי לא נסענו לטויל. היינו מלוכדים Irtysh (עיר Pawlodar) (river).

עמוד 38

על כל אלה שנשלחו לקוזחסטאן יש הרבה סיפורים וספרים. עבדנו בהתחלה בקולחו צ'רלוולסק (Czerlolesk). למדתי שכרכועה צאן אני אחראי על כל עגל. הייתי צריך ללמד כל זה כי כМОון לא היה לי שום ידע בחקלאות. במצב קשה זה הייתה אפילו תכנית לבРОוח, שיתפתח פועלה בעניין הבירה עם כמה פולנים מהם אני זכר רק את אדון שומסקי (Szumski). הצרות חיברו אותנו דוקא עם הפולנים. רוסים היו מעליינו מטעם הממשלה ותמיד הפגינו עליונות. עם קזאחים היה שונה ועם הזרם הוטב. רק בהתחלה כל המקומיים חשבו והאמינו בכך שאנו אויבים פוליטיים ומרגולים אבל לאחר מכן היה מסחר זעיר ביןינו, שיתוף פעולה בעבודה.

אנחנו רצינו ביחיד להינצל מרעב ולהילחם נגד מחלות. במשך כמעט שנה קיבלנו חבילות מאחותי. יהודים מבוגרים התקבזו בזמן החגים והתפללו מה שלפעמים גם היה מעורר השודות של המקומיים. המצב שלי השתפר כאשר הלכתי לבית ספר. לאחר סיום הבית ספר כאשר כבר ידעת רוסית לא רע, התחלתי לעבוד ב-Pawlodar משרד חברת התחרורה. מצב החיים הכى קשה היה בתקופה שבה שלטה מחלת טיפוס.

הייתי לא הצליח למצוא עבודה נורמלית והחליט לברוח. על חוצאות בריחתו כבר סיפרתי לעיל. אימא עסקה בתוויך במסחר בין כל הצדדים והוא לה קשרים טובים עם רוסים.

הטבה ממש הרגשנו לאחר קבלת "חניתה". הגיעו אלינו גם עוזרה שאורגנה ע"י השגרירות של פולין בעיר קויבישב (Kuybyshev). היו אלה בגדים, שמיות, מזון ממתקים. כל זה הולך ע"י ועדת

שנכחלה לצורך העניין. באופן כללי המצב בקוזחסטאן נהיה יותר רע, שלט רעב. תמורה הבדיקות שקבלנו קניתנו פרה. הביאו אותה מכפר מה שעלה לי עוד שני שקי חיטה וגרעינים. לאחר מכן עוד מספר פעמים החלפנו בגדים תמורה פרות. הפרות היו בעלות ערך רב בשביili ואימי.

לאחר מכן זכר שקבלנו דרכונים, עדין נתקלנו בהרבה צרות אבל נהיה יותר קל להתארגן. נשמרו בזיכרוני זיכרונות מימי החגים, ימי שוק לשם הלכתי על מנת לעזור לאימה, והפזרות מכל אלה שנסעו להילחם בחזית. לא הרגשנו ב-Pawlodar את הפעולות של ארגון הפטריוטים הפולנים.

אני עדין האמנתי לשוב לפולין אבל גם חששתי מה נמצא שם.

עמוד 39

היו דיבורים שבפולין מחייבים ליהודים פולנים עם מכונות ירייה. היהודי אחד מאוסטרוב מאזובייצקי שעבד בתחנת הרכבת, הצילich להגיע לביאליסטוק וחזר אלינו במשך זמן רב לא רצה לדבר ולספר זאת למראות בקשوتינו ותחנונו. אחרי מספר שבועות ניגש אליו ואמר: הבית שלכם עדיין קיים. הבית קיים אבל מה עם האנשים, איפה הם, על זה לא סיפר. כМОון לא יכולתי לחושב או לנחש על השמזה. מהחיי קיבלנו מספר רב של מכתבים שהיו מdiceim: השם שחורים ולא ברור מה מכה לנו.

בפולין אחרת

הדרך חוזרת לפולין הייתה די רגועה ובמרץ-אפריל הגיענו לשצ'צין (Szczecin). נסעתו לביאליסטוק על מנת לבדוק ולהזכיר מייד אחורי יום אחד חזותי. ראייתי חורבות והריסות ואנשים שהיו גמורים והrosisם בגל המלחמה. לא יכולתי לסבול מראות אלה. בשצ'צין שהייתי עד מי 1950. כאן התחתנתי וכאן נולד בני. הרוחות די הרבה כסף בשותפות עם אריסטוקרט פולני אמיתי שהיה לו בית חרושת בשם בורשה. אך שהוא עלו علينا שלטון מס והינו צריכים לסגור את העסק. חזותי לשצ'צין ובתנאים די פרימיטיביים התחלתי לייצר לך. אפשר היה איך שהוא היה מזה אבל התחליו לעסוק בזה כל מיני עסקים קטנים אז נתקבלתי לעבודה בחברת הבניה.

קריות ביאליסטוק

למעשה שכרגע מנהל את ענייני ביאליסטוקאים יש הרבה קשיים. האנשים מזדקנים, הם פעילים פחות והדרישות רק גדולות. יש בינוינו הרבה אנשים ללא משפחות והרבה סטודנטים הזוקקים לסייע כי שכר הלימוד די גבוה. ואלה שעוזרים לנו לאט "מתפוררים". בפועל יש 5 חברים ואני הכי מבוגר ביניהם ועלי כל האחרות. לגיס אנשים צעירים זה לא קל כי הם עוסקים בקרירה שלהם, עבודה

וילדים. לא יודע איך הכל ייראה כאשר אני כבר אחסר. הצלחתן להחזיר ולחזק את הבית המשותף שלנו במצב טוב. חבלי אם ייפול לידיים לא מתאימות.

במשך עשרים שנים בהם ניהלתי את הארגון אספנו הרבה מסמכים מקוריים בעלי ערך. האם זה ילך לאיבוד? צריך לחשוף על בחירות חדשות וחיפוש מתנדבים חדשים.

ויש לנו את הפעם בשנה שכולנו מתאספים ונזכרים בעיר בה נולדנו. אנחנו עושים את זה ביום חיסול גטו ביאלייסטוק כולם ב-16 באוגוסט או בסביבות תאריך זה צריך לחשוף על כך שאولي לא היו יותר פגישות כאלה אבל בכל זאת מה יהיה עם המסמכים אותם אספנו במשך שנים. לא רוצה לחשוף על היום הזה ילך לאיבוד.

היום cocci גרווע בשבוע שבו שבלילי זה שבת כאשר מגיע הזמן לכת להתפלל בבית הכנסת. אז אני רואה את ההבדל בין מה היה לפני 40 שנה ומה מצבה היום. אלה שmagim בדרכם כלל להתפלל הם בודדים. את מקומם תופסים חברות צעירות אבל ממקום אחר למחרי. נוצרות בעיות כי אנחנו התפלנו כפי שהיא מקובל בבייאלייסטוק. החדשים באו מארצות שונות, המנגינות שונות וגם הרגלים. הם עדין מכבדים את השיטות שלנו אבל גם זה ישנה.

ישנו הארגון שלנו בישראל. יש עוד ארגון בייאלייסטוקאים באוסטרליה ועקבות של ארגון בארגנטינה. בקנדה ובדרום אפריקה אין כבר אף אחד. אנשים בודדים עדיין נמצאים בגרמניה וצראפת. ידוע לנו שהם עדיין מנסים לבקר את בייאלייסטוק אבל הקשרים אתם מאד רופפים. אפילו עם הארגון הגדול ועשיר באלה"ב הקשר הוא כבר רופף. יש להם שם אבות של בייאלייסטוקאים המנווהל ע"י אנשים צעירים יותר. הדור השני איבד כל קשר עם הדור הראשון של המבוגרים אלה שהיו ממקימי הארגונים גם עם אלה בישראל.

זה קורה גם בגלל השפה. באוסטרליה ואלה"ב הכל מתנהל באנגלית כמובן, אבל אני מוכחה להציג ולציין שהניציגים מאלה"ב עדיין מגיעים לפגישות ועזרו לנו בהקמת האנדרטאות בבייאלייסטוק. אנחנו מקבלים מהם גם עיתון פעמיים בשנה.

בקריית בייאלייסטוק בישראל בידים שלנו עדיין נמצא חצי מחלקות נדל"ז. חלק משפחות מוכרים אותן ועובדים לבתים מודרניים. עבר עדיין קשוריהם אותנו שמות הרחובות: הרוב מוהליבר, גיבורי המאבק בגטו, טננבאום, חזנובייז, קפלנסקי. אנחנו גם נהנים משיתוף הפעולה עם עיריית יהוד אליה שייכת קריית בייאלייסטוק. עדיין נמצאת הטבלה הגדולה עם השם בייאלייסטוק ותאור מדור השם. אנחנו לא משתפים ולא מעורבים בפוליטיקה וגם בבחירות לעירייה זו החלטה אישית של כל אחד לחוד.

מיכאל פליקר